

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Қосимӣ Саъдӣ Абдуқодир дар мавзуи «Поэтикаи сурудҳои халқии тоҷикӣ», барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.01.09 – Фолклоршиносӣ

Таҳқиқу баррасии аносири адабиёти шифоҳии тоҷикӣ дар шумори масъалаҳои мубрами адабиётшиносии тоҷик қарор мегирад, ки тайи чанд соли охир бо равиш ва дидгоҳҳои хоси имрӯз сурат мегирад. Ҳарчанд адабиёти шифоҳии тоҷикӣ хазинаи бузурги адабиёти миллии моро ба вучуд оварда, суруду тарона, афсонаву ривоят, зарбулмасалу мақол ва дигар анвои мероси фолклории халқи тоҷик тули солҳо фароҳам оварда шудаанд, вале таҳқиқу баррасии ин ганчинаҳои нодири мардумии мо ҳанӯз ба таври комил сурат нагирифтааст. Дар Тоҷикистон шуруъ аз даҳсолаҳои аввали қарни бист масъалаҳои омӯзиши мероси фолклори тоҷик, хоса аз қорномаҳои устод Айнӣ шуруъ гардида, баъдан дар таҳқиқоти донишмандони тоҷик чун Раҷаб Амонов, Воҳид Асрорӣ, Н. Шарқармамадов, Равшан Раҳмонӣ, Рӯзӣ Аҳмадов, Варқа Охонниёзов, Дилшод Раҳимӣ ва дигарон ба таври густарда идома пайдо кард. Вале ҳануз масъалаҳои зарурии мавриди таҳқиқ хеле зиёданд, ки яке аз онҳо дар меҳвари диссертатсия доктории Қосимӣ Саъди Абдуқодир қарор дорад ва “Поэтикаи сурудҳои халқии тоҷикӣ” унвон гирифтааст.

Аз мутолеаи автореферати диссертатсия равшан мегардад, ки муаллиф барои таълифи он сарчашмаҳои фаровон, осори таҳқиқии зиёдеро мутолеа намуда, дар заминаи фарогирии онҳо муваффақ гардидааст, ки ҳадафҳои аслии таҳқиқоти хешро мушаххас созад. Ин шеваи баррасии илмӣ дар муқаддима равшан таҷассум ёфтааст ва баробари ин нуктаҳои меҳварӣ барои дифоъ, навғониҳои илмӣ, арзиши назарӣ ва амалии диссертатсия низ дар қисмати диссертатсия шарҳу тафсир ёфтаанд. Нуктаи қобили тавачҷуҳ

он аст, ки ба таъкиди муаллиф дар диссертатсия аксари маҷмуаҳои марбут ба фолклори тоҷик, инчунин маҷмуаҳои эҷодиёти даҳонакии халқи шаҳру навоҳии мухталифи кишвар, аз ҷумла, Кӯлобу Дарвоз, диёри Рӯдакӣ, водии Зарафшон, Қаротегин, Норак, Самарқанд, Помир, Истаравшан ва амсоли ин тасниф, баррасӣ ва таҳқиқ шуда, ба унвони маводи аслий ва сарчашмаҳои муҳими пажӯҳиш мавриди истифода қарор гирифтаанд. Илова бар ин, ҳанӯз маводи ба нашр нарасидаи фолклорӣ, махсусан сурудҳое, ки дар хазинаи илмии дастхатҳои ФФТ АМИТ, бойгонии фолклоршиносони кишвар ва ҳуди муаллиф мавҷуданд, низ дар ҷараёни таҳқиқ истифода шудааст, ки ин бегумон аз тозагии муҳими тадқиқоти анҷомёфта паём мерасонад.

Дар боби аввали диссертатсия, ки «Истилоҳ ва хусусиятҳои жанрии сурудҳои халқии тоҷикӣ» ном дорад, диссертант нахуст ба пажӯҳиши истилоҳи суруд ва муродифоти он пардохта, муқаррар намудааст, ки истилоҳи суруд таърихи куҳан дошта, истифодаи он аз китоби Авасто оғоз мешавад. Ба ишорати муаллиф бо сабаби мавҷудияти вожаи суруд дар ин китоби куҳан муҳаққиқи эронӣ Чалили Дӯстхоҳ китоби Авасторо куҳантарин суруд ва матнҳои эронӣ номидааст. Ба таҳқиқи анҷомдода диссертант муқаррар намудааст, ки ҳамеша мафҳиме чун хондан, сароидан, нағмаву наво дар канори суруд мавриди истифода қарор гирифтаанд. Баробари ин, дар фолклори тоҷик анвои таронаву бадеҳаву дигилаки суруд мавриди истифода қарор гирифтааст, ки ҳар яке дар алоҳидагӣ дар фасли дувуми боби аввал баррасӣ шудаанд.

Боби дувуми диссертатсия “Гирдоварӣ, нашр ва пажӯҳиши сурудҳои халқии тоҷикӣ” ном дорад ва дар он масъалаи фароҳамовар, интишор ва таҳқиқи сурудҳои халқӣ ба риштаи таҳқиқ кашида шудааст. Муҳаққиқ пажӯҳиши хешро аз қадимтарин матни сурудҳое оғоз намудааст, ки онҳо дар таркиби таърихномаҳои муътабар зикр шудаанд. Баъдан, марҳила ба марҳила масъалаи мазкурро баррасӣ ва саҳми донишмандону олимони

мусиқишиносро дар ин росто муқаррар ва шарҳу тафсир кардааст. Масълаи таҳқиқи сурудҳои мардумиро дар се бахш тасниф намуда, муайян кардааст, ки ин масъала дар мақолаҳои алоҳида, сарсухани маҷмуаи сурудҳо ва рисолаҳои илмии алоҳида таҳқиқ шудааст.

Боби савуми диссертатсия «Анвоъ ва мавзӯҳои сурудҳои халқии тоҷикӣ» ном дошта, дар нӯҳ фасли он навъҳои сурудҳои халқӣ тасниф ва дар алоҳидагӣ ба риштаи таҳқиқ кашида шудаанд. Диссертант нахуст масъалаи таснифоти сурудҳои халқиро ба миён гузошта, ба хулосае расидааст, ки ҳарчанд ин масъала дар фолклоршиносии кишварҳои мухталиф ҳаллу фасли хешро наёфтааст. Муҳаққиқ таснифоти ҳаштгонаи фолклоршиносии номвар Равшан Раҳмониро ба асос гирифта, дар асоси он пажӯҳиши хешро чараён бахшидааст. Ҳамин тавр, дар фаслҳои боқии ин боб анвоъи зерини сурудҳои халқӣ таҳқиқ шудаанд: 1. Сурудҳои маросимҳои мавсимӣ; 2. Сурудҳои маросимӣ; 3. Сурудҳои ғиноӣ. 4. Сурудҳои таърихӣ; 5. Сурудҳои ҳамосӣ; 6. Сурудҳои ҳаҷвӣ; 7. Сурудҳои динӣ; 8. Сурудҳои «Алла» ва бачагона.

Боби чоруми диссертатсия «Сохтор, воситаҳои тасвири бадеӣ, вариантнокӣ ва услуби сурудҳои халқии тоҷикӣ» ном дошта, дар панҷ фасли он муҳимтарин ҷанбаҳои поэтикии сурудҳои мардумӣ, чун сохтор, нақарот, вазн, қофияву радиф, воситаҳои тасвири бадеӣ, вариантнокӣ, вежагиҳои сабкӣ, ҳамоҳангии суруд ва музиқӣ таҳқиқ шудаанд.

Дар Хулосаи диссертатсия, ки аз 16 банди назарӣ ва 7 банди амалӣ таркиб ёфтааст, муҳимтарин натиҷаҳои аз пажӯҳиши мавзӯ ба даст омада, баён гардидаанд.

Дар баробари чунин дастовардҳои илмӣ дар автореферати диссертатсия баъзе камбудҳои низ ҷой доранд, ки ба эътибор гирифтани онҳо арзиши илмии корро боз ҳам меафзояд:

1. Аз мутолеаи автореферати диссертатсия маълум гардид, ки дар бахши дараҷаи омӯзиши мавзӯ ба ҳосили таҳқиқоти пажӯҳишгарони кишварҳои форсизабон камтар таваҷҷуҳ зоҳир шудааст. Ҳол он ки умумиятҳои миёни сурудҳои мардумони тоҷику афғон ба чашм мерасанд ва агар дар чараёни таҳқиқот таҳлилҳои қиёсӣ низ дар ин замина сурат мегирифт, арзиши илмӣ диссертатсия боз ҳам меафзуд.

2. Дар бархе аз саҳифаҳои автореферат ғалатҳои имлоиву техникаӣ ба чашм расид, ки ислоҳи онҳо ҳусни илмӣ корро боз ҳам боло мебарад.

Албатта, эродҳои мазкур ҳеҷ гоҳ ба арзиши илмӣ диссертатсия таъсире намегузоранд. Ба таври умум, аз мутолеаи автореферати диссертатсия маълум мегардад, ки таҳқиқоти анҷомёфта саҳифаи тозае дар фолклоршиносии тоҷик ба шумор омада, ҳосили тадқиқоти бисёсолаи муаллифи он 20 мақолаи илмӣ ва 1 монографияи илмӣ дарҷ гардидаанд.

Дар заминаи ошноӣ бо автореферати диссертатсия, мақолаҳо ва монографияи нашрнамуда диссертант метавон ба хулосае расид, ки диссертатсияи Қосимӣ Саъдӣ Абдуқодир дар мавзӯи «Поэтикаи сурудҳои халқии тоҷикӣ ҷавобгӯи муқаррароти Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, муаллифи он шоистаи дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.01.09 – Фолклоршиносӣ мебошад.

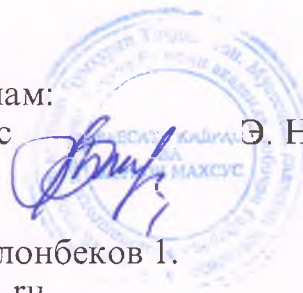
доктори илми филология,
профессор, директори институти илмӣ- тадқиқотии
илмҳои ҷомеашиносии МДТ «Донишгоҳи давлатии Хучанд
ба номи академик Бобоҷон Ғафуров»

 Нуров Н. Н.

Маълумот барои тамос:
Суроға: 735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
вилояти Суғд, ш. Хучанд, Хуррамшаҳр 38
Тел: 992 928763797 E-mail: nurali74@mail.ru

Имзои доктори илми филология,

профессор Нуралӣ Нуровро тасдиқ мекунам:
Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсус

Э. Наврӯзов

Маълумот барои тамос:

Суроға: 735700 ш.Хуҷанд, гузаргоҳи Мавлонбеков 1.

Тел: (+992) 90040202 E-mail: n.ehson@mail.ru

„04“ майи 2023